

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора *Заяць Тетяни Анатоліївни*
на дисертаційну роботу *Кондратюк Юлії Вікторівни* за темою
«Удосконалення управління інтелектуальним капіталом
будівельних підприємств»,
подану па здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність дисертаційної роботи обумовлена необхідністю зміцнення інтелектуального капіталу країни як одного з пріоритетних чинників нарощування потенціалу конкурентоспроможності підприємств вітчизняної економіки. Діджиталізація, її прискорення на основі нових технологій, формування єдиного глобального економічного простору вимагають від підприємств швидкої адаптації до системних змін на основі реалізації переваг, які надає висока конкурентоздатність, сформована на засадах інтелектуального розвитку.

Наукові дослідження з проблематики інтелектуального капіталу в будівельній галузі є надзвичайно актуальними з огляду на необхідність обґрунтування його основних складових, розробку методів оцінки та управління з визначенням перспективних напрямів підвищення ефективності використання. Необхідно зазначити, що наразі ефективне управління інтелектуальним капіталом на рівні будівельних підприємств дає змогу створювати унікальні конкурентні переваги, які можуть бути використані у воєнній і повоєнній розбудові економіки України.

Одним із перспективних напрямів ефективного управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств є стабільний розвиток їх людського капіталу, передовсім у частині формування його високих якісних параметрів, спроможності швидко адаптуватись до складних умов воєнного періоду. Цьому має сприяти впровадження оновлених програм

навчання та розвитку працівників будівельних підприємств, а також створення безпечних умов праці. Не менш важливо активно впроваджувати сучасні технології та нові інноваційні рішення, спрямовані на модернізацію механізмів управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств.

Тема дисертаційної роботи відповідає науково-дослідній тематиці кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування Київського національного університету будівництва і архітектури: зокрема темам «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0120U000356) та «Удосконалення організації та методології обліку, аудиту та оподаткування в умовах формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0119U000533), в яких здобувачка брала участь як виконавець.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота Кондратюк Юлії Вікторівни характеризується високим рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим авторським підходом до розв'язання низки актуальних наукових проблем, тісно пов'язаних з процесами інтелектуалізації діяльності вітчизняних будівельних підприємств.

Викладені у дисертації положення, висновки і рекомендації достовірні і науково обґрунтовані, що підтверджується запропонованою методологією дослідження з чітким визначенням основних підходів, використанням достатнього масиву економіко-статистичної інформації та широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Отримані результати дисертаційного дослідження належним чином аргументовані, ґрунтуються на кращих досягненнях вітчизняної і зарубіжної наукової думки.

Мета дисертаційного дослідження, яка полягає у розробленні теоретико-методичних і прикладних аспектів управління інтелектуальним

капіталом будівельних підприємств з обґрунтуванням перспективних напрямів його удосконалення, досягнута. Наукові завдання, які чітко і логічно сформульовані та розкривають змістовне наповнення дисертаційного дослідження, виконано.

Перший розділ дисертаційної роботи *«Теоретико-методичне забезпечення ефективного управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств»* присвячено визначенню методологічних і методичних підходів, уточненню категоріального апарату, обґрунтуванню авторської позиції з досліджуваних проблем. Значну увагу приділено визначенню економічної природи категорії «інтелектуальний капітал» як ресурсу розвитку будівельних підприємств у процесі інтелектуальної діяльності, його взаємозв'язку з іншими економічними категоріями у контексті сучасних проблем розвитку будівництва як важливої сфери економічної діяльності.

У дисертації визначено пріоритетну роль сформованої системи економічних і соціальних взаємозв'язків та взаємовідносин для виробництва інтелектуальних та інформаційних продуктів, що мають економічну цінність і використовуються у процесі виробництва, розподілу та обміну будівельної продукції та інших споживчих вартостей з метою отримання прибутку. Доведено доцільність застосування для оцінки інтелектуального капіталу будівельних підприємств комплексного підходу на мікро-, мезо- та макрорівнях, який включає аналіз фінансової звітності, статистичних даних, результатів експертних оцінок.

Запропоновано авторську модель інтелектуального капіталу будівельного підприємства, яка ґрунтується на диференційованому підході до визначення його складових, кожна з яких підпорядкована певним закономірностям розвитку. Систему управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств розглянуто в контексті завдань впровадження комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію його складових з метою збільшення дохідності в умовах сталого розвитку.

У другому розділі дисертаційної роботи *«Аналіз стану управління інтелектуальним капіталом вітчизняних будівельних підприємств»* проведено дослідження зазначеної наукової проблематики в умовах трансформації економіки України, значних структурно-функціональних змін на будівельних підприємствах. Для розуміння природи і характеру трансформаційного розвитку інтелектуального капіталу будівельної галузі розглянуто окремі зрушення на мікро- та макроекономічних рівнях, що дало змогу сформулювати цілісне уявлення про об'єкт і предмет дослідження. На основі індексу глобальної конкурентоспроможності України за 2021 рік доведено необхідність підвищення конкурентоспроможності економіки шляхом розвитку інтелектуального капіталу.

Акцентовано, що зростання потенціалу інтелектуального капіталу на макроекономічному рівні обумовлює необхідність розробки комплексної державної політики стимулювання і підтримки інновацій у будівельній сфері. Невисокий рівень розвитку інтелектуального капіталу на будівельних підприємствах через відсутність відповідних стимулів негативно впливає на інвестиційний клімат, наукові дослідження та впровадження передових технологій. Враховуючи отримані результати дослідження, зроблено висновок, що управління людським капіталом, його інтелектуальною складовою, потребує удосконалення чинних систем оплати праці в цій сфері економічної діяльності та модернізації системи управління в цілому.

У третьому розділі роботи *«Пріоритетні напрями удосконалення управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств»* викладено результати проведеного аналізу методичного базису дослідження, оцінки ефективності інструментів управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств та пропозиції щодо розробки нових стратегій у цій сфері. Дисертант дійшов висновку, що важливою складовою впровадження системи управління інтелектуальним капіталом є публічна відкритість звітів, що дозволяють ідентифікувати й оцінити рівень розвитку його елементів, зробивши такі оцінки доступними для керівників та стейкхолдерів у

зазначеній системі управління.

Розроблена Концепція стратегії управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств ґрунтується на ідеях стійкого розвитку, передбачає їх втілення у перспективні напрями розвитку будівельних підприємств з метою виходу на нову траєкторію, що забезпечує конкурентоздатність на ринку, оптимізацію виробничих витрат та досягнення визначених цілей. Важливо, що запропонована автором функціонально-структурна модель удосконалення управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств спрямована на системну інтеграцію його ключових аспектів (знань, інновацій та фінансового планування) та максимальне використання потенціалу розвитку будівельної галузі в сучасних складних суспільно-політичних і соціально-економічних умовах. Визначені автором і викладені у дисертації стратегічні напрями удосконалення управління розвитком інтелектуального капіталу будівельних підприємств в умовах інтенсивних технологічних, економічних та соціокультурних змін сприятимуть прискоренню сучасних процесів інноватизації економіки, активному створенню нових інтелектуальних продуктів та рішень, оновленню програм професійної підготовки персоналу на тлі успішної адаптації стратегій до нової економічної реальності.

Структура дисертаційної роботи є логічною і збалансованою, виклад матеріалу є послідовним в частині виконання поставлених завдань та обґрунтування дослідницьких ідей і пропозицій.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження і достовірність отриманих результатів, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Кондратюк Юлії Вікторівни, характеризуються науковою новизною та відображають її особистий внесок у розвиток економічної науки. Основними здобутками дисертантки є такі наукові розробки.

Авторське трактування категорії «інтелектуальний капітал будівельного підприємства», яке, на відміну від існуючих, ґрунтується на розширенні меж традиційного дослідження та пропонує розглядати цей вид капіталу не лише як нагромаджену будівельними підприємствами сукупність знань, компетентностей, креативності, але й як певну систему економічних і соціальних зв'язків та взаємовідносин, створених або придбаних інтелектуальних та інформаційних продуктів, що мають економічну цінність і використовуються з метою отримання прибутку (с. 41-44).

Структурна модель інтелектуального капіталу будівельних підприємств, побудована з урахуванням сучасної специфіки їх діяльності, яка, крім людського, соціального, організаційного та марочного капіталу, враховує інші складові і чинники впливу (передовсім актуальні для воєнного періоду), що дають змогу одержати певні конкурентні переваги на вітчизняному і міжнародному ринках (наявність бомбосховищ, міцних конструкцій стін, нових технологій побудови, каталогу проектних рішень тощо) (с. 47-49).

Авторське обґрунтування методичних підходів до типологізації будівельних підприємств з урахуванням особливостей формування і розвитку окремих компонентів інтелектуального капіталу (людського, клієнтського, організаційного, структурного, марочного капіталу), яке призначено для практичного використання в системі стратегічного планування їх діяльності, а також для визначення напрямів підвищення ефективності управління підприємствами (с. 85-112).

Методичні засади оцінки передумов і можливостей нагромадження інтелектуального капіталу будівельних підприємств, представлені сукупністю підходів і алгоритмів, а також операцій з визначення і розробки структурно цілісної системи показників, прийнятних для кваліметричної оцінки основних структурних елементів людського капіталу, з урахуванням потенціалу і можливостей сучасної інтелектуалізації усієї діяльності підприємства на різних етапах його розвитку (с. 115-117, с. 150-159).

Концептуальні засади стратегії управління розвитком інтелектуального капіталу будівельних підприємств, якими визначено, узагальнено й класифіковано можливі напрями й інструменти управлінського впливу на зазначену сферу, обґрунтовано пріоритети й конкретні шляхи зміцнення реальних і потенційних конкурентних переваг будівельних підприємств, що дає змогу досягти достатньо високого рівня розвитку інтелектуального капіталу, забезпечувати підприємствам стійкість та успіх на товарному ринку і ринку праці в умовах нестабільності і невизначеності перспектив майбутнього розвитку (с. 184-187).

Запропонована автором модель удосконалення системи управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств, сформована на основі інтеграції ключових елементів стратегічного управління сферою інновацій та фінансового планування, з цільовими орієнтирами на мінімізацію сфери обмежень, ризиків і загроз, а також досягнення максимального ефекту конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств будівельної галузі (с. 188-206).

Викладені у дисертації рекомендації щодо впровадження розроблених концептуальних засад і моделей розвитку системи управління інтелектуальним капіталом охоплюють такі рівні: управлінський (передовсім, реалізація конкурентних переваг, розвиток інновацій та підвищення вартості будівельного підприємства); виробничий (раціональне використання інтелектуальних ресурсів та досягнення стратегічних цілей підприємства в цій сфері); фінансовий (ефективне фінансування розвитку інтелектуального капіталу та створення нових конкурентних переваг на ринку будівельних послуг); плановий і прогнозний (ефективне планування та удосконалення стратегії управління і розвитку, максимізація прибутковості та передбачення нових можливих конкурентних переваг будівельного підприємства на ринку).

Теоретична і практична значущість дисертаційної роботи

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, мають теоретичну та практичну значущість. Теоретичне значення роботи полягає у розробленні категоріального апарату дослідження та визначенні теоретико-методологічних засад ефективного управління розвитком інтелектуального капіталу в будівництві. Авторські розробки доведено до рівня методичних рекомендацій, які можуть бути використані при виборі пріоритетних стратегічних напрямів державного регулювання процесів, пов'язаних з інтелектуалізацією виробництва в будівництві.

Результати проведеного дисертаційного дослідження мають практичну цінність, що підтверджується їх застосуванням у діяльності ТОВ «КЛАД - 2009» у процесі розробки програм розвитку персоналу з урахуванням результатів оцінки інтелектуального капіталу в умовах створення інноваційної системи, а також у діяльності ТОВ «Будівельна Компанія «СТАНДАРТ» для потреб об'єктивного відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності.

Результати дисертаційного дослідження використано під час виконання науково-дослідних робіт Київським національним університетом будівництва і архітектури МОН України (довідка про впровадження результатів дослідження № 473 від 29.08.2023 р.).

Повнота викладу наукових результатів в опублікованих працях та апробація результатів досліджень

Автором дисертації опубліковано 19 наукових праць (з яких 1 стаття - у міжнародному виданні, що індексується у наукометричних базах даних Scopus; 6 статей - у вітчизняних фахових виданнях (індексуються у міжнародних базах даних)).

Результати дослідження оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях (12 тез і матеріалів доповідей за результатами участі у науково-практичних конференціях).

Наукові праці Кондратюк Юлії Вікторівни повністю відображають зміст дисертації, її основні положення, висновки і рекомендації.

Зауваження та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи результати проведеного дисертаційного дослідження, його зміст, науковий рівень слід висловити окремі зауваження та зазначити дискусійні положення.

1. На рис. 3.1 «Механізм перетворення людського капіталу в інтелектуальний капітал» (с. 42) автором дещо схематично наведено основні структурні трансформації на шляху формування інтелектуального капіталу будівельних підприємств, який охоплює такі складові, як інтелектуальні ресурси і об'єкти інтелектуальної власності. З погляду опонента у таку схему, крім зазначених елементів, доцільно було залучити й інструменти, які сприяють цій трансформації, передовсім мотивацію суб'єктів до інтелектуальної діяльності та фінансові інструменти, які власне і забезпечують перебіг трансформаційного процесу. Актуальність такого підходу підтверджується і тим, що ці аспекти автор розглядає в аналітичному розділі дисертації (с. 149).

2. З погляду опонента наведена у розділі 1.2. «Теоретико-аналітичний базис оцінки компонентів інтелектуального капіталу будівельних підприємств» таблиця 1.3. «Показники оцінювання інтелектуального капіталу будівельних підприємств») (с. 57-58) мала б бути доповнена індикаторами, які характеризують інтелектуальну складову кадрового складу будівельних підприємств.

3. У підрозділі 2.1. «Аналіз особливостей формування та використання інтелектуального капіталу будівельних підприємств» автором здійснено ґрунтовне оцінювання ефективності інтелектуального капіталу п'яти виокремлених типів підприємств (с. 84-112). Крім виявлених тенденцій щодо рівня досягнутої ефективності, її специфіки, було б доречно більше уваги приділити дослідженню причинно-наслідкових взаємозв'язків та трансформаційних змін, що виникли у воєнний період.

4. У дисертації автором розроблено концептуальну модель формування конкурентних переваг будівельних підприємств, які забезпечують вигоди економічного характеру (рис. 3.7, с. 178). Позитивно оцінюючи ці розробки, необхідно зазначити, що вони недостатньо адаптовані до умов воєнного часу, зокрема відсутні елементи, які дають змогу нарощувати потенціал конкурентності на основі розвитку різних форм партнерства, актуальних як для виробничих, так і невиробничих структур.

5. Враховуючи прикладний характер запропонованих автором стратегічних напрямів управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств, доречним було викласти в дисертаційній роботі методичні аспекти пріоритизації цільових орієнтирів, завдань, напрямів, механізмів удосконалення управління цією сферою, виходячи з ризиків і загроз воєнного часу.

Зазначені зауваження мають переважно рекомендаційний характер і не знижують наукову цінність представленої дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Кондратюк Юлії Вікторівни є самостійно виконаною, завершеною, оригінальною науковою працею, присвяченою вирішенню актуального завдання із розроблення науково-прикладного інструментарію управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств в умовах

нестабільності. Логічна будова дисертації, коректне використання наукових методів і значного обсягу економіко-статистичної інформації підтверджують успішне володіння автором методологією економічного дослідження. Положення дисертації характеризуються науковою новизною з визначенням особистого внеску дисертанта у розробку цієї тематики.

Дисертаційна робота на тему «Удосконалення управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.

Автор дисертаційної роботи Кондратюк Юлія Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка», галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу проблем формування
соціального капіталу Інституту демографії та
соціальних досліджень ім. М. В. Птухи
Національної академії наук України

Т. А. Заяць

